

Мова П. Тичини – не лише магічний матеріал, а й Деміург Світу, паралельно існуючий з Храмом, створеним Богом.

Кипить ненавистю сторозтерзана Земля. На кожному перехресті плакати «Убий його!». Людина людину коле. Стріляють серце, стріляють душу – нічого їм не жаль... «Убий його!» А Павло Тичина видає збірку «Сталь і ніжність» («Друже мій, поєднать в собі зумій», «Матері забуть не можу»). Кричить до Неба могила спаленого роду. І знову мова великого українсько-європейського гуманіста: «Сталь і ніжність поєднати...»

У тому поклику жебоніння скреслих весняних вод й дитини в колисці... Трагічне «Скорбної матері» – «не будь людському раю у цім кривавім краю!» – і віковий дзвін «Я єсть народ, якого правди сила ніким звойована ще не була» – дзвін народу гордого, мудрого й мужнього, котрий усвідомлює й уроки своєї долі, незнищенності й невідворотності вселюдської місії...

Як можна поєднати таку природу, таку масштабність, таку симфонічну гармонійність мови? «Я на сторожі коло них поставлю Слово!» і «Нам треба голосу Тараса!» Мимоволі напливають слова: «Я ваші очі пам'ятаю, як музику, як спів... Я вам чужий, я знаю. А хтось кричить: Ти рідну стрів! – О ні, то ваші очі, я ридаю. Сестра чи ви? Любив»... В одній інтимній поезії лірика, епіка й драма... У ній – код народної пісні, мова народної душі... У симфонії всеоб'єднуючу мелодію творять всі голоси й підголоски... Тичина втілює в Слові гармонію і дисгармонію Всесвіту і гармонію-дисгармонію (як Долю і Місію) української Душі. Її земних і космічних меж.

Мова Тичини була мовою воскресаючої України. Як питомої частки європейської цивілізації і культури. Вона воскрешала світоглядні засади гуманізму...

Наталка Позняк

ПОЧУТИ ТИЧИНУ

У школі я не любила Тичину. Як і українську літературу загалом. І справа тут не лише у вчительці української літератури, яка на уроках обмежувалася переповіданням

підручника – і не більше. Пам'ятаю, в десятому класі перед поїздкою на обласну олімпіаду з української мови і літератури вона збрала переможців районного рівня з різних класів у школі і сказали загадкову фразу: «Дістаньте ручки і листочки і запишіть прізвища репресованих поетів. Може, вас спитають». Тоді фраза «репресовані поети» мені видавалася дивною. Як і прізвища, які я чула вперше в житті. Особливо смішним мені видалося одне – Григорій Косинка.

Українську літературу (принаймні ту, що була у шкільній програмі) я не любила за її «правильність». І якусь, аж до нудоти, солодкавість. За повний «соціалістичний реалізм» з його ідеально правильними героями і картинно-гідотними негативними персонажами. Інша справа – «І довше віку триває день» Чингіза Айтматова з порушеними моральними проблемами вселенського масштабу. Ішов 1989 рік. Про інтернет ще не було й гадки. А якісь новинки з літератури у невеличкому провінційному містечку можна було знайти хіба в якихось газетних чи журнальних публікаціях у районній бібліотеці.

Тому в Київський державний університет імені Шевченка я вступала на російську філологію. Знову ж таки, дався знаки педагогічний талант іншої вчительки, Віри Аркадіївни Шинкар, яка приносила на урок усі новинки, що тоді з'являлися в літературі (коли в Росії «перебудова» і «гласність» ішли повним ходом, Україна лише прокидалася і сторожко озиралася навкруги). А ще – моя закоханість у поезію Лермонтова, Некрасова, пісні Володимира Висоцького. З українського боку я тоді могла протиставити хіба що Тараса Шевченка та Лесю Українку. А Павло Тичина та Максим Рильський озивалися в пам'яті хіба що ритмізованими гаслами «Всіх панів – до 'дної ями, буржуїв за буржуями будем-будем бить» чи «Моя Батьківщина – не палац бучний над смутком хаток посивілих. Не церква, не трон, не кружляння війни із кров'ю на крилах».

Але справжню українську літературу мені відкрив навіть не університет. Початок 90-х – це був час справжнього українського відродження, історичного і культурного. Перші мітинги, перший з'їзд Руху, перший фестиваль «Червона рута». Перший концерт лауреатів у Києві. І дивне враження від пісні сестер Тельнюк «Я стою на кручі, за рікою-дзвони,

сно волосожарно, тінь там тоне, тінь там десь...». І від пісні Марійки Бурмаки «На Аскольдовій могилі – України цвіт. По кривавій, по дорозі нам іти услід». У голові був, як зараз модно казати, «когнітивний дисонанс» від усвідомлення того, що це той самий автор, про якого ми в школі жартома казали: «На майдані коло бані спить Тичина в чемодані. Легше з'їсти кирпичину, ніж учить Павла Тичину».

Взагалі, справжню українську літературу, як і українську історію, для мене першими відкрили саме пісенні фестивалі. «Червона рута», «Оберіг», «Тарас Бульба». Василь Жданкін мені подарував знайомство з Богданом-Ігорем Антоничем, Андрій Чернюк відкрив Євгена Плужника, Сергій Мороз – Василя Стуса, Ольга Богомолець – Ліну Костенко. Павла Тичину, справжнього, мелодійного і проникливого – сестри Тельнюк. На третьому курсі я перевелася паралельно і на відділення української літератури, щоб надолужити те, про що у шкільні роки навіть не здогадувалася.

Був іще візит до меморіальної квартири-музею Павла Тичини, за два кроки від жовтого корпусу університету, де розташовувався філологічний факультет. Там мав бути якийсь концерт чи виставка, і в очікуванні початку директор музею Тетяна Сосновська запропонувала пройти кімнатами і зазирнути в неофіційну частину біографії письменника. Туди, де були стелажі книг, густо помережаних підкресленнями і коментарями на берегах сторінок, серед яких – і книги з автографами тих самих репресованих поетів, які Тичина не знищив і не заховав. Де були музичні інструменти і різні подарунки, особливо дорогі поету. Де все було просто і майже аскетично як для міністра освіти УРСР (не порівняти з нинішніми Межигір'ями). І саме там якось усі пазлики моїх знань про Тичину склалися в одну картину вселенської трагедії трансформації високого худорлявого юнака в пенсне, випускника духовної семінарії, який їздив Україною із хором Стеценка і свято вірив у торжество Людини, у державного чиновника, елемента (хай і чужорідного) Радянської Системи, який до кінця життя покутував те, що лишився живим, тим, що потайки допомагав усім творчим людям, які до нього зверталися.

Я не скажу, що Тичина став моїм улюбленим поетом. Все-таки зболено-напружений нерв поезії Євгена Плужника чи розвихрений вітаїзм Богдана-Ігоря Антонича мені ближчі. Але його рядки «я стверджуюсь, я утверждаюсь, бо я живу!» тепер набагато зрозуміліші і ближчі, як у шкільні роки.

Власне, я Павла Тичину і досі відкриваю для себе. Щораз – по-новому. Багато мені в цьому допомагає мій чоловік, Олександр Хоменко, який може і про Тичину, і про інших письменників розповідати годинами. А ще – думаю над тим, як відкрити творчість і біль української поезії доби Розстріляного відродження нашим доням, які уже dorостають до того віку, щоб не лише чути, але й відчувати. Тичина – один із тих поетів, про яких варто знати більше, ніж пропонує шкільна програма.